

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

گروه آموزشی ژيوار

درس: عربی

تهیه و تدوین:

رضا طورانی

موضوع:

حال (قید حالت)

قواعد درس ۲ عربی دوازدهم
مشترک بین همه ی رشته ها
ریاضی - تجربی - انسانی

حال

گاهی برخی از کلمات، حالت و چگونگی یک اسم را
(که معمولاً فاعل یا مفعولی است که معرفه است) در
حین وقوع فعل، نشان می‌دهند که به این کلمات،
«حال»

گفته می‌شود و به آن اسمی که حالتش مطرح می‌شود،
«ذوالحال» (صاحب حال) می‌گویند. قید حالت در زبان
فارسی، معادل حال در زبان عربی است. حال در پاسخ
به سؤال «کیف» می‌آید و به ۲ شکل در جمله ظاهر
می‌شود:

مفرد و جمله

حال مفرد:

اسمی است که معمولاً مشتق و نکره و منصوب است و از نظر جنس و عدد با ذوالحال خود مطابقت دارد.

يَعِيشُ الْمُؤْمِنُ فِي الدُّنْيَا شَاكِرًا / يَجْلِسُ الْوَالِدُ فِي الْغُرْفَةِ فَرِحًا

ذوالحال

حال

ذوالحال

حال

يَعِيشُ الْمُؤْمِنُونَ فِي الدُّنْيَا شَاكِرِينَ / سَاعِدُ أَخَاكَ مَظْلُومًا

ذوالحال

حال

ذوالحال

حال

دَخَلَتْ المُعَلِّمَاتُ فِي الصفوفِ مبتسمات

ذوالحال

حال

يَلْعَبُ الوَلَدَانِ فِي الغرفة مسرورين

ذوالحال

حال

جمله‌ی حالیه: گاهی حال به صورت جمله نمایان می‌شود که در این صورت، محلاً منصوب است. جمله‌ی حالیه نیز به ۲ شکل اسمیه و فعلیه

می‌آید: اسمیه: در ابتدای آن «و» می‌آید

بَدَأَ الطَّالِبُ دِرَاسَتَهُ وَ هُوَ يَجْتَهِدُ فِي عَمَلِهِ

منفی: در ابتدای آن «و» می‌آید

هَجَمْنَا عَلَى الْعَدُوِّ وَ لَمْ يَطَّلِعْ الْفَجْرُ

ماضی: در ابتدای آن «وقد» می‌آید

جَلَسَ الطَّالِبُ وَ قَدْ كَتَبَ دَرَسَهُ

مثبت: مضارع: در ابتدای آن نباید چیزی بیاید

ذَهَبَ عَلَى يَمَشِي

شَاهَدْتُ أَخِي يَلْعَبُ بِالْكُرَةِ

جمله‌ی

حالیه

فعلیه:

مثبت:

نکته:

۱) در ترجمه ی جملات حالیه به فرمول های زیر توجه داشته باشید:

ماضی + ماضی = ماضی بعید

جَلَسَ الطَّالِبُ وَ قَدْ كَتَبَ دَرْسَهُ

ماضی + مضارع = ماضی استمراری

ذَهَبَ عَلَيَّ يَمْشِي

نکته:

(۲) ذوالحال می تواند هر نقشی را بپذیرد مثل: فاعل - نایب
فاعل - مفعول^{۲۶} به و

بَعَثَ اللهُ النَّبِيَّ مَبْشَرِينَ

ذوالحال
حال
(مفعول^{۲۶} به)

خُلِقَ الْإِنْسَانُ ضَعِيفًا

ذوالحال
حال
(نایب فاعل)

۳) ذوالحال می‌تواند ضمیر بارز یا مستتر نیز باشد حتی اگر مرجع ضمیر نیز در جمله موجود باشد. زیرا نزدیک‌ترین عامل در جمله را باید به عنوان ذوالحال در نظر گرفت که معمولاً از ضمائر فاعلی و مفعولی می‌باشد:

الطالِبُ وَقَفَ يَخْطُبُ

حال (جمله‌ی حالیه و محلاً منصوب)

ضمیر «هو» مستتر در «وَقَفَ» ذوالحال می‌باشد.

۴) ذوالحال را باید از روی معنی و مفهوم جمله تشخیص

داد:

أَطْعَمَتِ الْأُمَّهُ طِفْلَتَهَا جَائِعَةً

ذوالحال
(مفعول به)
حال

أَطْعَمَتِ الْأُمَّهُ طِفْلَتَهَا مُشْفِقَةً عَلَيْهَا

ذوالحال
حال

(فاعل)

أَطْعَمَتِ الْأُمَّهُ طِفْلَتَهَا مُبْتَسِمَتَيْنِ

ذوالحال
حال

۵) از آنجا که ذوالجمال نقش نیست، تشخیص آن نیز خیلی مهم نیست.

۶) ذوالحال باید معرفه باشد و گرنه جمله‌ی حالیه تشکیل نمی‌شود:

جَلَسَ طَالِبٌ يَكْتُبُ دَرَسَهُ (دانش‌آموزی که درسش را می‌نوشت نشست)
فاعل جمله‌ی وصفیه و محلاً مرفوع به تبعیت از موصوفش
(نکره)

جَلَسَ الطَّالِبُ يَكْتُبُ دَرَسَهُ
فاعل جمله‌ی حالیه
(معرفه)

(دانش‌آموز نشست در حالیکه درسش را می‌نوشت)

(۷) کلمه‌ی «وحد» به معنی «تنها، به تنهایی» همیشه همراه یک ضمیر به کار می‌رود و نقش آن در جمله، حال می‌باشد و منصوب است.

(۸) کلمه‌ی «مَعاً» هرگاه به تنهایی در جمله بیاید حال است و اگر مضاف واقع شود ظرف است:

سَنَشْرِكُ مَعًا / وَصَلَا مَعًا
حَالِ حَالِ

اللَّهُ مَعَ الْجَمَاعَةِ / نِمْتُ بِذِكْرِ أَيَّامِ كَانَتْ أُمَّي مَعَنَا

۸) کلماتی که در زبان عربی معناهای زیر را بدهند، نقش حال دارند:

یکی یکی - ذره ذره - گروه گروه - صف به صف - ...

مثال:

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ صَفًّا

۹) باید توجه داشت که برخی از نقش ها را نباید با نقش حال اشتباه گرفت. از جمله ی این نقش ها صفت است. به مثال زیر

توجه کنید:

شاهدوا أَسْنَامَهُمْ مُكْسِرَةً : بُت هایشان را شکسته دیدند

شاهدوا أَسْنَامَهُمُ الْمُكْسِرَةَ : بُت های شکسته شان را دیدند

مورد دیگری که باید مراقب آن بود؛ خبر أفعال ناقصه است:
يُصْبِحُ النَّاسُ مَسْرُورِينَ فِي فَصْلِ الرَّبِيعِ

*عَيْنِ مَا فِيهِ الْحَالُ: (سراسرى رياضى ٩٨)

- ١- جاء لنا مدعوون كثيرون هم تناولوا الطعام فى ساعة متأخرة
- ٢- جاء ضيوف كثيرون و جاء صاحب البيت و استقبلهم بحفاوة
- ٣- جاء الضيوف الكثيرون و هم يتكلمون عن ذكريات الضيافة
- ٤- جاء لنا المدعوون الكثيرون حين كُنَّا نتكلم مع أصدقائنا

تست

*عَيْنَ الْجُمْلَةِ الَّتِي لَيْسَتْ فِيهَا الْحَالُ: (سراسرى خارج از كشور انسانى ٩٨)

١- يُصْبِحُ النَّاسُ مَسْرُورِينَ فِي فَصْلِ الرَّبِيعِ بَعْدَ مَشَاهِدَةِ الطَّبِيعَةِ الْخَضْرَاءِ

٢- إِنْ يَصْنَعُ الْمُهَنْدِسُونَ الْبُيُوتَ مُحْكَمَةً لَا تُتَهَدَّدُ الْحَوَادِثُ أَكْثَرَ الْمَدَنِ

٣- قَدْ نَرَى تَدَاخُلَ رَوَابِطِ الْإِنْسَانِ وَالْبَيْئَةِ وَهُوَ مُضَرٌّ لِلطَّبِيعَةِ

٤- إِنْ التَّلْمِيزُ الَّذِي لَا يُطَالَعُ دَرُوسَهُ وَهُوَ يَفْهَمُهَا لَيْسَ نَاجِحاً

تست

*عَيْنَ صَاحِبِ الْحَالِ جَمَعَ التَّكْسِيرَ: (سراسرى رياضى ٩٧ با
كمى تغيير)

١- شَاهِدَ النَّاسُ أَشْعَةَ الشَّمْسِ مِنْ وَرَاءِ الْجَبَلِ مُتَكَوِّنَةً مِنَ الْوَانِ
مختلفة

٢- حَصَدَ الْفَلَّاحُونَ مَحَاصِيلَ كَثِيرَةً فِي الْأَرْضِ الْوَاسِعَةِ فَرِحِينَ

٣- كَانَ الْمُعَلِّمُونَ يَعْمَلُونَ فِي سَاحَةِ الْمَدْرَسَةِ مَسْرُورِينَ مِنْ
عملهم

٤- يُسَاعِدُ طُلَّابَ الْمَدْرَسَةِ هَذَا التَّلْمِيزَ مُتَكَاسِلًا فِي دَرُوسِهِ

*عَيْنَ الْخَطَأِ لِلْفِرَاقِ لِإِجَادِ أَسْلُوبِ الْحَالِ: «وَصَلَ الْمُوظَّفُونَ إِلَى الدَّائِرَةِ.....» (سراسرى انسانى ٩٧)

١- هم مستعجلين

٢- مستعجلين

٣- يستعجلون

٤- و هم مستعجلون

*عَيْنِ مَا لَيْسَ فِيهِ الْحَالُ: (سراسرى هنر ٩٧)

- ١- إِنَّ الْأَعْدَاءَ يَقِفُونَ قُرْبَ بَلَدِنَا مُتَرْبِّصِينَ
- ٢- كَانَتِ الْمُدِيرَةُ وَاقِفَةً أَمَامَ الْمَدْعُوِّينَ فِي الصَّلَاةِ
- ٣- كُنْتُ أَنْظُرُ إِلَى الْمَنَاطِرِ الطَّبِيعِيَّةِ مَعَ صَدِيقَاتِي مُتَعَجِّبَةً
- ٤- يَصِلُ شَبَابُنَا الْمُجِدِّونَ إِلَى الْمَجْدِ وَالْعِزَّةِ مُغْتَنِمِي الْفُرْصَةِ

*عَيْنِ مَا لَيْسَ فِيهِ الْحَالُ: (اختصاصي انساني ٩٩)

- ١- لَا تَتَسَامَحُوا وَ أَنْتُمْ تَحْسِبُونَ أَنَّ لَكُمْ فُرْصَةً كَثِيرَةً ،
- ٢- لَأَنَّكُمْ إِذَا تَبَدَّوْنَ بِالْعَمَلِ وَ هُوَ يَحْتَاجُ إِلَى زَمَانٍ ،
- ٣- لَا تَجِدُونَ الْفُرْصَةَ كَثِيرَةً وَ هِيَ قَلِيلَةٌ وَ قَصِيرَةٌ دَائِمًا ،
- ٤- فَيَجِبُ أَنْ تَسْتَفِيدُوا مِنَ الْفُرْصَةِ وَ لَوْ كَانَتْ قَلِيلَةً

تست

*عَيْنٌ مَا فِيهِ الْحَالُ: (سراسرى رياضى ٩٩)

١- إِنَّ شَجْرَةَ الْخُبْزِ شَجْرَةٌ عَجِيبَةٌ وَ تَحْمَلُ الْأَثْمَارَ فِي نَهَائِهِ الْأَغْصَانِ

٢- رَأَيْتُ شَجْرَةَ الْخُبْزِ وَ هِيَ تَحْمَلُ أَثْمَارَهَا فِي نَهَائِهِ أَغْصَانَهَا

٣- رَأَيْتُ شَجْرَةَ الْخُبْزِ الَّتِي تَحْمَلُ الْأَثْمَارَ فِي نَهَائِهِ الْأَغْصَانِ

٤- شَجْرَةَ الْخُبْزِ شَجْرَةٌ تَحْمَلُ أَثْمَارَهَا فِي نَهَائِهِ أَغْصَانَهَا

*عَيْنِ الْخَطَا لِلْفِرَاقِ: (سراسری هنر ۹۱)

« لَا تَقْرَبَا مِنَ الشَّرِّ وَأَنْتُمَا »

۱- مؤمنان

۲- يؤمنان

۳- تؤمنان

۴- مؤمنتان

*عَيْنِ العبارة التي تبيّن حالة الفاعل: (سراسرى رياضى ٩١)

- ١- إِنَّ الْأَنْبِيَاءَ يَهْدُونَ النَّاسَ ضَالِّينَ
- ٢- نَبَّهَتْهُ أُمُّهُ نَادِمًا مِنْ عَمَلِهِ السَّيِّئِ
- ٣- اسْتَيْقَظَتِ الطِّفْلَةُ مِنَ النَّوْمِ قَلَقَةً
- ٤- لِأَسَاعِدِ إِخْوَانِي الْمُسْلِمِينَ مَظْلُومِينَ

*عَيْنِ مَا لَيْسَ فِيهِ الْحَالُ: (سراسرى زبان ٩٤)

- ١- رَبِّ! كُنْتُ أَخَافُ مِنْكَ حَتَّى الْآنَ جَاهِلًا ،
- ٢- وَ الْآنَ أَخَافُ مِنْ نَفْسِي عَاقِلًا ،
- ٣- رَبِّ! وَضَعْتُ لَكَ وَجْهِي عَلَى التُّرَابِ هِينًا ،
- ٤- وَ لِهَذَا تَرَكَ التُّرَابَ يَكُونُ عَلَيَّ صَعْبًا

*عَيْنِ مَا لَيْسَ فِيهِ الْحَالُ: (سراسرى تجرىبى ٩٣)

- ١- قَطَعَتْ هَذِهِ الطَّالِبَةُ طَرِيقَهَا نَحْوَ الْمَدْرَسَةِ مُسْرَعَةً
- ٢- نُشَاهِدُ فِي أَعْمَاقِ الْبَحَارِ الظُّلْمَاتِ مِتْرَاكِمَةً فِي طَبَقَاتِ
- ٣- إِنْ دَفَعَ الْمُجَاهِدُونَ إِلَى الْقِتَالِ مِتْوَكِّلِينَ عَلَى اللَّهِ تَعَالَى
- ٤- لَيْسَ الْعَدُوُّ قَادِرًا عَلَى أَنْ يَسِيطَرَ عَلَى شَعْبِنَا الْمُقَاوِمِ

*عَيْنُ الخَطَأِ عن المحل الإعرابي للكلمات المعيّنة: (كانون
فرهنگی آموزش ۹۸)

- ۱- قَدْ أُسِّسَ المهاجرونَ جنبَ الأنهارِ حضاراتٌ جديدةٌ : صفة
- ۲- إنَّ مَدْرَسَ الكيمياءِ في المدرسةِ ينادى علياً مبتسماً : صفة
- ۳- فريقٌ منَ علماءِ بلادنا تعرّفوا على الظاهرةِ عجيبةٍ : حال
- ۴- هناك تماثيلٌ جميلةٌ يزورها جميعُ السياحِ متعجبينَ : حال

*عَيْنٌ حَالاً مُخْتَلَفَةٌ: (كانون فرهنگي آموزش ۹۸)

- ۱- رَأَيْتُ زَمَلَائِي فِي الْمَسْجِدِ وَ هُمْ يَرْكَعُونَ
- ۲- دَخَلَ مَعَلَّمُنَا الصَّفَّ وَ نَحْنُ مُشَاغِبُونَ
- ۳- تَسْتَمِعُ أُمِّي إِلَى الْقُرْآنِ وَ هِيَ خَاشِعَةٌ
- ۴- جَاءَ أَبِي مَسْرُوراً وَ تَكَلَّمَ مَعَنَا عَنْ صَدِيقِهِ الْقَدِيمِ

*عَيْنَ كَلِمَةٍ مَنَاسِبَةٍ لِبَيَانِ حَالَةِ الْمَفْعُولِ بِهِ:

« تَذَكَّرْتُ فِي مَنَى وَ عَرَفَاتٍ وَالدِيكَ لَزِيَارَةِ الْعَتَبَاتِ
الْمَقْدِسَةِ »

١- مُشْتَقَاً

٢- مُشْتَاقَةً

٣- وَ هُم مُشْتَاقُونَ

٤- وَ هُمَا مُشْتَاقَانِ

*عَيْنِ الْخَطَأِ لِإِيجَادِ اسْلُوبِ الْحَالِ:

- ١- كُنْتُ أَمْشِي عَلَى شَاطِئِ الْبَحْرِ حَوْلَ كَلَامِ أَبِي : مِتْفَكَّرَةٌ
- ٢- يَا لَيْتَ قَوْمِي يَدْعُونَ اللَّهَ : مَخْلَصِينَ
- ٣- عِنْدَمَا تَرْجِعِينَ نَحْوَ بَيْتِكَ لَا تَنْسِي مَا طَلَبْتُ مِنْكَ :
فَرِحِينَ
- ٤- هَرَبَتِ الْغَزْلَانِ عِنْدَمَا شَاهَدَتِ الْأُسْدَ : خَائِفَةٌ